

L'espelma

(ALDC, II, 337. L'espelma)

La forma principal per a 'candela d'ús domèstic' és *espelma* (predominantment amb [ɛ] tònica; *espeuma* 76, 79-81, amb vocalització de la *l* velar), procedent del llat. SPERMA 'esperma de balena' (< gr. SPERMA 'llavor') perquè se'n feien les candelles; amb el sentit de l'enunciat només es documenta des de principis del s. XX. *Candela* (s. XIII) deriva del llatí CANDELA, però, passat per la via eclesiàstica, ha tingut un tractament culte, conservant el grup -ND-, enfront de *canela*, que reflecteix un tractament popular i que convivia amb la var. culta fins avui en poblacions valencianes com la 189. *Ciri* 'candela gran' (< llat. CEREUS, adj. substantivat) s'ha estès per similitud al valor de 'candela'. El ross. *bugia* és un manlleu al fr. *bougie* o, potser millor, a l'oc. *bugia*, pel manteniment de la vocal final; prové de l'àr. vg. BUĠIA, ciutat d'Alger, d'on s'importava la cera; i el val. *bu[χ]ia* és importació del cast., amb alguna adaptació fònica segons el punt d'articulació (*bu[k]ia* 179)

o el mode d'articulació (*bu[dʒ]ia* 180); veg. mapa 127. *Vela*, generalment amb [ɛ] (var. [bj'æla] 137-139), és un manlleu al cast., on és un postverbal de *velar* 'vetllar' (< llat. VIGILARE), perquè ajudava a l'objectiu de vetllar, amb doc. des del s. XV. *Mucco*, *múccol* 85 és manllevat al logudorès i campidanès *mikku* (< llat. MUCCU). *Cerilla* 101 (s. XIII), der. de *cera* (< llat. CERA) més el suf. dim. -illa (< llat. -ICULA), és una candela prima i *antorxa* 93 'candela prima i caragolada' és un encreuament de *torxa* (< fr. *torche* < llat. vg. *TORCA, llat. cl. TORQUES 'cosa retorçada') i *entorta*.

Amb un intent d'estratigrafia lèxica, l'estrat més antic seria *candela* (veg. 77, 119, on *candela* apareix com arcaic enfront de *espelma*), després *espelma* i, finalment, els estrangerismes *vela*, *bugia* i *mucco*.

Candela, *espelma* i *bugia* són mots normatius.

